
NOVÉ VÝZKUMY V PRAZE

OPRAVA
REINEROVÝCH
FRESEK
U SV. TOMÁŠE

IVAN ŠPERLING

Poslední léta je věnována zvýšená péče nástěnným malbám v historických objektech. Renovuje se svatováclavská kaple, Emauzský klášter, barokní fresky v chrámu svatého Mikuláše atd. Otiskujeme ukázkou z renovace fresek Václava Vavřínce Reinera v kostele sv. Tomáše na Malé Straně. Nejde jen o to díla zachránit od postupné zkázy, ale také o to, aby byla uvedena do původní podoby. V současné době se pracuje na záchraně tří význačných freskových souborů V. V. Reinera — a to v kostele křižovníků (1722—1723), v salónu Dienzenhoferovy vily na Smíchově (1729) a v svatotomášském chrámu malostranském (1728—1730). Pět klenebních polí hlavní lodi v tomto kostele augustiniánského řádu vyplnil v roce 1728 Reiner freskami znázorňujícími hlavní scény ze života sv. Augustina, kopuli a tři klenební pole presbytáře vyzdobil roku 1730 náměty ze života patrona kostela sv. Tomáše. Dále vytvořil na

*Kostel sv. Tomáše, klenební pole pod
kruchtou, freska Václava Vavřince
Reinera Hrající andělé z roku 1728.
Detail fresky s andělem hrajícím na
píšťalu — stav před restaurováním.
Snímek: Jitka Janatková*

klenebním poli pod kruchtou malbu „Hrající andělé“. Tato scéna tvoří vstup k výzdobě celého kostela. Rudá, bohatě zvlněná těžká draperie, přehozená přes kladí, rámuující ve čtyřech rozích klenbu, otvírá průhled na modré nebe, kde na šedavých mracích plují andělé, účastníci hudebního vystoupení. Průzkumem při restaurování maleb a laboratorními zkouškami se zjistily nejméně dvě restaurátorské vrstvy (první z nich je dílem Josefa Hellicha z roku 1857). Omítkové barevné vrstvy byly zcela uvolněny, takže ještě před průzkumem

Detail fresky po odstranění všech dřívějších nevhodných zásahů a po restaurování v roce 1964. Snímek: Jitka Janatková

musily být zpřesněny. Dřívější restaurátoři dotvářeli dílo lineárním, kresebným ohraničením všech figur v hnědavém tónu. Přitom zafixovali nános nečistot, takže celá freska ztmavěla a byla sjednocena zašedlým špinavým tónem, pod nímž se ztrácely jednotlivé barevné odstíny. Když byly přemalby a nečistoty odstraněny, objevila se původní Reinerova kresba, předznamenávající celý postup malby. Vedle vrypů do syrové omítky, jež vytvořily síť, do níž byly přenášeny jednotlivé části malby podle připraveného kartónu, jsou patrný v omít-

ce ještě další vrypy, překreslující na pokrajích architektonické detaily. Přes ně pak byla přehozena v rozích již zmíněná drapérie. Jako u ostatních Reinerových fresek i zde byla kresba toliko vodítkem, jež umělec při další práci volně měnil. U figurálních scén se tyto vrypy, předkreslující umělcův záměr, již nenajdou, což odpovídá i zjištění z předcházejících restaurátorských zpráv (například při obnově Reinerovy fresky z roku 1958 v roudnické kapli sv. Viléma). Ve větších plochách, jako v architektuře, drapériích, na obloze, užíval malíř

Kostel sv. Tomáše na Malé Straně, vybudovaný v letech 1285 až 1316, dostavěný do roku 1379, přestavěn v letech 1725—1731, opraven v letech 1962. Snímek: Jitka Janatková

splyvavého rukopisu, toliko ve figurálních částech lze najít rukopis dělivý, zvláště v partiích obličejových a tělových, jež jsou zdůrazněny až pastózními nánosy barevných vrstev. Kromě této malby pod kruchtou jsou v současné době restaurována také dvě klenební pole v hlavní lodi. Po odstranění nevhodných a necitlivých zásahů se rekonstruuji tam, kde je třeba, chybějící části. V obličejových partiích se bude možno přidržet dochovaných detailů dalších fresek, protože Reiner přejímal jednotlivé typy ve všech polích kostela. Analogie se najdou i na jiných Reinerových freskách ze stejného tvůrčího období.

To jsou jen stručné údaje o prvních výsledcích restaurátorských prací na freskách u sv. Tomáše na Malé Straně. Podrobnější zpráva bude podána po dokončení celé akce.

Vnější tvář historické Prahy, interiér ulic a náměstí, ovlivnil do značné míry barok a po něm zejména klasicismus. Ale při rekonstrukcích objektů se stále

KARLOV

H. J.

znovu ukazuje, že pod vnější úpravou, provedenou zhruba v posledních dvou staletích, je dochována středověká Praha v mnohem větším rozsahu, než si bylo možno představit. Otevření stavby poskytuje vždy příležitost poznat jednotlivé objekty hlouběji, než dovoluje povrchové zhodnocení, a hloubkový průzkum umožňuje nahlédnout zejména do nejstarší historie, skryté dosud pod omítkami a podlahami.

Tak v konventní budově bývalého kláštera kanovníků sv. Augustina na Karlově ukázal průzkum, že pod barokní úpravou je dochováno celé jižní křídlo gotické stavby z doby Karla IV. Vnější průčelí tohoto křídla odkryli již v roce 1955 D. Líbal a V. Lorenc, v přízemí jsou dochována velká hrotitá okna, v jednom z nich se v zazdínce udržela i kružba, tvořená třemi sférickými trojúhelníky. V patře jsou drobná okénka, vedoucí do dormitáře, s ostěním jednoduše šikmo okoseným. Při nových úpravách konventní budovy se zjistilo, že je dochována i jižní obvodová zeď rajského dvora a ukázala se možnost otevřít původní gotická hrotitá okna do ambitu, uplatnit jejich kamenná profilovaná ostění, i když kružbu zničily barokní úpravy, kdy světlost oken byla podstatně zmenšena. Pod dosavadní podlahou ambitu jsme zjistili i původní gotickou dlažbu z pálené hlíny, diagonálně položenou. Rovněž střední zeď je středověká, z výstavby kláštera za Karla IV. Pod omítkou ambitu odkryli jsme portál, vedoucí na schodiště do patra, který se nepodařilo v novém využití budovy dochovat a po zaměření byl opět omítnut. V přilehlé části západního křídla jsme zachytili další sedlový portálek, který v nové úpravě zůstal dochován. V křížové chodbě se podařilo ověřit i systém někdejší gotické klenby, zachytili jsme prů-